

Ks. Ignacy Dec, *Transcendencja człowieka w przyrodzie. Ujęcie Mieczysława A. Krapca OP i kard. Karola Wojtyły*, Wrocław: Papieski Wydział Teologiczny 2011, ss. 324. ISBN: 978-83-7454-173-2

Przypisywany Talesowi z Miletu fragment słynnego poematu zawiera wiele głębokich intuicji wyrażających piękno ludzkiego, mądrościowego mierzenia się z otaczającą rzeczywistością i naczelnymi jej faktoraми: „Najstarszą z rzeczy istniejących jest Bóg – zauważa Joński Filozof – jest bowiem niezrodzony. Najpiękniejszą – świat; jest bowiem dziełem Boga. Największą – miejsce; wszystko bowiem w sobie mieści. Najszybszą – myśl; poprzez wszystko bowiem przebiega. Najsilniejszą – konieczność; wszystkim bowiem rządzi. Najmądrzejszą – czas; wszystko bowiem ujawni”¹. Zainicjowane przez Jończyka refleksje nad światem i jego naczelnym sensem przybierały i wciąż na nowo przybierają kolejne oblicza filozoficznych aporii. Wydaje się jednak, że aporią najczęściej ponawianą i nieustannie aktualną jest ta, która dotyka sedna samego bytu człowieka. I to właśnie Talesowi jako pierwszemu chronologicznie w panteonie greckich myślicieli przypisuje się słynny mądrościowy apel – „poznaj samego siebie”².

Człowiek sam dla siebie jest tajemnicą; jest „istotą niezrozumiałą” – podkreśli wiele wieków później filozof, myśliciel i błogosławiony – papież Jan Paweł II, inicjując swoje powszechne pasterskie nauczanie i zwracając tym samym uwagę na to, co jest kluczowe dla rozumienia egzystencji i powołania ludzkiej osoby (zob. RH 10). Antropologiczna i etyczna myśl Ojca Świętego wyrosła i przybrała jedyną w swoim rodzaju naukową i mądrościową głębię w środowisku Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (od sześciu lat noszącego Jego imię), gdzie refleksja wokół człowieka, i to wokół wszystkich centralnych wymiarów jego bytowania, jest szczególnie pieczołowicie pielęgnowana i rozwijana. Cały ów twórczy, oryginalny wysiłek osadzony jest w całokształcie myśli filozoficznej (i wtórnie – teologicznej), ale zwłaszcza zakorzeniona się w głębie analiz fundamentalnych, jakimi są badania w obrębie ogólnej teorii bytu, czyli w metafizyce. Myśli-

¹ Diogenes Laertios, *Żywoty i poglądy słynnych filozofów*, tł. I. Krońska, K. Leśniak, W. Olszewski, Warszawa: PWN 1988, I, 1, 35.

² Tamże, I, 1, 40.

cielem i zarazem najwybitniejszym twórcą owego „nachylenia” metafizycznego w badaniu rzeczywistości, a w niej samego człowieka, w tym środowisku naukowym był o. prof. Mieczysław A. Krąpiec OP.

Bardzo dobrze się stało, że środowisko naukowe skupione przy Papieskim Wydziale Teologicznym we Wrocławiu wzbogaciło się o trzecie już wydanie bardzo dobrze znanej we wszystkich środowiskach naukowych w Polsce, a także poza jej granicami, książki ks. bpa prof. Ignacego Deca – wieloletniego rektora wrocławskiej papieskiej uczelni teologicznej, jej profesora, a aktualnie także pierwszego biskupa ordynariusza powstałej w 2004 r. diecezji świdnickiej – zatytułowanej *Transcendencja człowieka w przyrodzie. Ujęcie Mieczysława A. Krąpca OP i kard. Karola Wojtyły*. Pozycja ta miała już dwa wydania, pierwsze – *Transcendencja bytu ludzkiego w ujęciu twórców szkoły lubelskiej* (Wrocław–Lublin 1991) oraz wydanie drugie już pod aktualnym tytułem (Wrocław 1993). Trzecie wydanie książki ukazuje się zatem w dwudziestolecie jej wydania pierwszego, a także w dwudziestolecie uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego w zakresie filozofii przez jej Autora na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Praca ukazuje się jako trzeci tom serii wydawniczej „Rozprawy Naukowe” PWT we Wrocławiu.

Książka składa się z trzech części ukonstytuowanych łącznie z ośmiu rozdziałów. Każda z części, jak i każdy z rozdziałów poprzedza wprowadzenie. Natomiast – analogicznie – każdy kolejny segment rozprawy zaopatrzony jest w syntetyczne podsumowania, zbierające dotychczasowe ustalenia i jednocześnie otwierający perspektywę dalszych badań. Jako że jest to już trzecie wydanie, wydawnictwo zawiera także przedmowy do wydań poprzednich. Treść i struktura formalna publikacji – ze względu na nośność jej problematyki, sposób wykładu, jak i wyjątkowo przejrzysty sposób przedstawienia – jest już bardzo dobrze znana, dlatego niniejsze omówienie przybliży tylko najbardziej istotne jej elementy. Problematykę książki inicjuje część pierwsza poświęcona epistemicznej genezie ludzkiej transcendencji, wypływającej z wiązki podstawowych osobowych doświadczeń – „Poznawcze źródło transcendencji – doświadczenie człowieka”. Pojawia się tutaj zatem najpierw prezentacja stanowiska M.A. Krąpca, jak i kard. K. Wojtyły w dziedzinie samego układu i odmian doświadczenia (s. 29-50). Te analizy stają się następnie tłem dla wyłuskania zagadnień bardziej szczegółowych, a mianowicie odsłony dwóch spraw: po pierwsze, „przedmiotu doświadczenia wewnętrznego” (w ujęciu o. Krąpca analiza tego, co „ja”, i tego, co wielopłaszczyznowo „moje”, oraz K. Wojtyły rozumienie ludzkiego podmiotu jako *suppositum humanum*) – s. 51-75, po drugie zaś „udziału świadomości” w horyzoncie ludzkich doświadczeń (s. 77-97). Ta ostatnia porcja badań przynosi przybliżenie faktu ontycznej „pozycji” ludzkiej świadomości, jej podstawowych funkcji, jak i „granic”.

„Fenomenologia transcendencji – formy ujawniania się transcendencji” to tytuł części drugiej pracy bpa Ignacego Deca. Jest to część pracy ujmująca zasadnicze obszary ujawniania się tytułowej – ludzkiej, osobowej transcendencji. Niesie ona bowiem trzy fundamentalne swoiste „obrazy” wnętrza człowieka, jakimi są akty poznawcze, szczytowe akty, czyli akty miłości, jak też akty wolitywne. I tak kolejno pojawiają się tu takie płaszczyzny

rozważań, jak przejawy ludzkiej transcendencji w dziedzinie „poznania intelektualnego” (s. 109-139), gdzie Autor przytacza i analizuje węzłowe momenty składowych tego wymiaru transcendencji, jakie zostały uwypuklone w myśli obydwu Współtwórców Lubelskiej Szkoły Filozofii Klasycznej. Następną porcją materiału zaproponowaną w tym obszarze problematyki to fenomen ludzkiej transcendencji, ujawniającej się w tych niepowtarzalnych aktach, których źródło, naczelną treść oraz specyficzne cele stanowi osobowa miłość (s. 141-173). Refleksje tutaj poczynione skupiają się na takich zakresach zagadnień jak ontyczny „charakter miłości”, jej dogłębna analiza fenomenologiczna i wreszcie – jej aspekt natury psychologicznej oraz etycznej. Tę część badań zamyka kwestia odsłaniania się ludzkiej transcendencji w palecie „aktów wolnego wyboru” (s. 175-208). Autor pokazuje tutaj specyfikę ujęcia i rozumienia wolności w dziedzictwie myśli o. M.A. Krapca i kard. K. Wojtyły, zwracając uwagę na istotne faktory tego wymiaru ludzkiego bytowania, a zatem na wolną decyzję jako grunt „doświadczenia wolności” (jak sygnalizuje to analiza monografii *Ja – człowiek* o. Krapca) oraz samo doświadczenie „wolności w czynie” (jak to wyraża treść dzieła *Osoba i czyn* kard. Wojtyły). Na tym dopiero tle dokonuje się namysłu nad bardziej detaliczną interpretacją faktu wolności – jej strukturą, jak i determinantami.

Treść książki zamyka złożona z dwóch rozdziałów część trzecia, zatytułowana „Metafizyka transcendencji – ontyczne racje transcendencji”. Wyłuskanie „bliższych racji transcendencji”, czyli zasadniczych duchowych władz człowieka (s. 223-238) to zadanie treści rozdziału siódmego, którego fundamentalnym ustaleniem jest zwrócenie uwagi na ontyczną – personalnie pojmowaną – współgrę rozumu, będącego racją, jaka uniesprzecznia poznanie intelektualne, oraz woli, będącej racją, która z kolei uniesprzecznia „pożądanie umysłowe”. I wreszcie treść rozdziału ósmego niesie cały splot zagadnień oscylujących wokół rozumienia ludzkiej duszy jako „ostatecznej podmiotowej racji” uzasadniającej fakt transcendencji człowieka wobec przyrody (s. 239-260). W związku z tym bp Ignacy Dec koncentruje tutaj swoją uwagę na wyjaśnieniu faktu realnego istnienia duszy jako (1) racji osobowego dynamizmu człowieka w aspekcie „wegetatywno-zmysłowym” oraz duchowym, a także (2) jako racji ontycznej jedności bytu ludzkiego. Cennym dopełnieniem wszystkich zawartych w książce treści są dołączone do niej takie elementy, jak: wykaz literatury, streszczenia w językach obcych: angielskim, francuskim, włoskim i niemieckim, jak też zaprezentowany w tychże językach szczegółowy spis treści.

Przedstawione powyżej skrótowo bogactwo, zarówno w wymiarze ściśle merytorycznym, jak i formalnym, książki bpa prof. dra hab. Ignacego Deca w trzecim już jej wydaniu zasługuje na specjalną uwagę i podkreślenie jej znaczenia z wielu istotnych powodów. W tym miejscu pozwolimy sobie na wyakcentowanie tylko niektórych z nich. Po pierwsze, pomimo że jest to monumentalna praca komparatystyczna i syntetyzująca podstawowe treści antropologiczne (także metafizyczne i etyczne), to jednak, niosąc fundamentalne treści ustaleń w interesującym nas zakresie problematyki, odsłania ona – i to w każdym swoim segmencie – wiele cennych i przy tym nowatorskich ujęć, które są interpretacjami i propozycjami autorskimi. Oczywiście Myśliciele, których filozoficzny dorobek jest tu

omawiany i wieloaspektowo prezentowany, są dla Autora prezentowanego wydawnictwa, w pełnym tego słowa znaczeniu, Mistrzami i Przewodnikami. Nieocenioną jednak specyfiką bogactwa Ich myśli jest także to, że jest ona wciąż płodna, a przez to poniekąd naturalnie podatna na wciąż ponawiane, oryginalne interpretacje, twórczo ją rozwijające. Po drugie, dzieło bpa Ignacego Deca należy uznać za klasykę w dziedzinie antropologii filozoficznej, i to nie tylko w filozoficznej literaturze polskiej, ale także w wymiarze szerszym, to znaczy wszędzie tam, gdzie czyni się nawiązania do myśli realistycznej oraz myśli, której troską nadrzędną jest integralny, mądrościowy i maksymalistyczny obraz człowieka. Obraz, w którym człowiek jawi się jako istota pod wieloma względami wyróżniona; istota, która transcenduje zarówno „poziom” otaczającej ją przyrody, jak i „poziom” rozmaitych współzależności życia społecznego. W tym horyzoncie książka bpa Ignacego Deca stanowi niezastąpione narzędzie służące rzeczowemu namysłowi nad wyjątkowością i godnością człowieka jako osoby, co w klimacie niektórych dyskusji współczesnych jest szczególnie doniosłe. Po trzecie, odświeżone wydanie przedstawianej tutaj publikacji jako wybitne świadectwo filozoficznej erudycji, wyjątkowo solidnego warsztatu, doboru argumentacji i ważkości podejmowanych tematów stanowi niezwykle cenne kompendium wiedzy w dziedzinie antropologii filozoficznej i, jako takie, jest godne polecenia wszystkim studiującym dyscypliny humanistyczne, zwłaszcza filozofię i nauki teologiczne, jak również wszystkim osobom poszukującym głębszego zrozumienia swojego statusu w świecie rzeczy i osób. Jest to bowiem pozycja książkowa, która łączy w sobie doskonale wszystkie rygory ściśle naukowe z mądrościową i wyjątkowo przystępną formą przekazu.

*Jerzy Tupikowski CMF
Instytut Filozofii Chrześcijańskiej
PWT we Wrocławiu*

Roger Teichmann, *Nature, Reason and the Good Life. Ethics for Human Beings*, Oxford: Oxford University Press, 2011, ss. 185. ISBN: 9780199606177.

Autorem recenzowanej książki *Nature, Reason and the Good Life* jest Roger Teichmann, wykładowca filozofii w St. Hilda's College Uniwersytetu Oksfordzkiego. Zakres jego filozoficznych zainteresowań jest bardzo szeroki, od problematyki czasu po problematykę etyczną. Znana i ceniona jest jego monografia o Elizabeth Anscombe¹. Teichmann jest także autorem wielu artykułów, poświęconych problematyce filozoficznej i etycznej, drukowanych w różnych pracach zbiorowych i czasopismach filozoficznych.

¹ R. Teichmann, *The Philosophy of Elizabeth Anscombe*, Oxford: Oxford University Press 2008.